

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ (ΤΙCCIH)

Γραμματεία Ελληνικού Τμήματος

Επιστημονική Γραμματεία ΔΠΜΣ «Προστασία Μνημείων» - Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
Πατησίων 42, 106 82 Αθήνα, κτήριο Τοσίτσα, γρ. 105, τηλ. 210 7723931, e-mail: ticcih@gmail.com

Αθήνα, 17 Μαρτίου 2019

Αρ. πρωτ.: 02

ΠΡΟΣ:

Κυρία Μαρία Ανδρεαδάκη Βλαζάκη
Γενική Γραμματέα Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού
Μπουμπουλίνας 20-22, 106 82 Αθήνα
Τηλ.: 213 1322592, Fax: 210 8201442
E-mail: mvlazaki@culture.gr
gsecoff@culture.gr

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:

Αποδέκτες

Θέμα: Ιστορικές εγκαταστάσεις ΠΥΡΚΑΛ Ελευσίνας

Αξιότιμη κυρία Ανδρεαδάκη Βλαζάκη,

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Επιτροπής για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς (TICCIH: The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage) με την ομόφωνη απόφασή του της 17ης Μαρτίου 2019 υποστηρίζει τον χαρακτηρισμό των κτηρίων και του μηχανολογικού εξοπλισμού του εργοστασίου της ΠΥΡΚΑΛ στην Ελευσίνα ως βιομηχανικά μνημεία και ολόκληρο το συγκρότημα ως ιστορικό τόπο.

Η Ανώνυμη Εταιρεία Ελληνικού Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιείου προήλθε από τη συγχώνευση της Εταιρείας Ελληνικού Πυριτιδοποιείου Χημικών και Βιομηχανικών Προϊόντων του Κ. Μωραϊτίνη (1874) με τη Βιομηχανική Εταιρεία Αφών Μαλτσινιώτη (1887) το 1908. Πρόκειται για μία από τις παλαιότερες ελληνικές βιομηχανίες, για την παλαιότερη επιχείρηση του κλάδου των πυρομαχικών και για μία πρώιμη χημική βιομηχανία. Επιπλέον, η Α.Ε. Ελληνικού Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιείου, υπό τον έλεγχο του Μποδοσάκη Αθανασιάδη από το 1934, εξελίχθηκε και σε μία από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες της χώρας. Η μακρά περίοδος λειτουργίας της ΠΥΡΚΑΛ διατρέχει όλα τα στάδια γέννησης και ανάπτυξης της βιομηχανίας της χώρας, αλλά και τις κρίσιμες στιγμές της ιστορίας της.

Μία αναδρομή στην ιστορία του συγκροτήματος της Ελευσίνας μάς οδηγεί στο 1925, όταν ιδρύεται η εταιρεία Ελληνικών Οβιδουργείων με τη συμβολή της Τράπεζας Βιομηχανίας και τη συμμετοχή του Μποδοσάκη Αθανασιάδη. Ωστόσο, το Οβιδουργείο αποδεικνύεται θνησιγενές, αφού δέκα χρόνια αργότερα παύει τη λειτουργία του και ο εξοπλισμός του περιέρχεται στην Α.Ε. Ελληνικού Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιείου.

Λίγο πριν από το ξέσπασμα του πολέμου, η Rheinmetall-Borsig –μία από τις μεγαλύτερες γερμανικές πολεμικές βιομηχανίες– εκχωρεί στην Α.Ε. Ελληνικού Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιείου το δικαίωμα κατασκευής αντιαεροπορικών βλημάτων για τα κανόνια που είχε πωλήσει στον ελληνικό στρατό. Για να ανταποκριθεί στις νέες αυτές παραγωγικές ανάγκες, ο Μποδοσάκης αγοράζει το 1934 έκταση 498 στρεμμάτων στην Ελευσίνα προκειμένου να εγκαταστήσει το οβιδουργείο και το 1937 κατασκευάζονται τα πρώτα κτήρια. Το εργοστάσιο της Ελευσίνας είχε δύο σκέλη παραγωγής: το Πυροτεχνουργείο, το οποίο κατασκεύαζε οβίδες διαφόρων διαμετρημάτων πυροβολικού, και το εργοστάσιο Αντιαεροπορικών Βλημάτων. Ενδεικτικά, το 1939 το συγκρότημα της Ελευσίνας κάλυπτε περίπου 600 τ.μ. και απασχολούσε 1.500 άτομα.

Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής οι εγκαταστάσεις της Ελευσίνας επιτάχθηκαν, ενώ κατά τη υποχώρηση των Γερμανών υπέστησαν λεηλασία και καταστροφές. Μεταπολεμικά η ΠΥΡΚΑΛ –συμπεριλαμβανομένου του εργοστασίου της Ελευσίνας– ανασυγκροτήθηκε και προέβη σε επέκταση των εγκαταστάσεων και ενίσχυση του μηχανολογικού εξοπλισμού, με αποτέλεσμα από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 να παράγει σημαντικές ποσότητες πυρομαχικών. Κατά την περίοδο αυτή το συγκρότημα της Ελευσίνας αποτελούνταν από δύο τμήματα: το εργοστάσιο του Πυροτεχνουργείου, στο οποίο κατασκευάζονταν όλα τα πυροτεχνουργικά προϊόντα, τα καψύλλια, οι πυροκροτητές κ.λπ. και συναρμολογούνταν πυροσωλήνες, και το εργοστάσιο του Γομωτηρίου, όπου γινόταν η γόμωση, η τελική συναρμολόγηση και η συσκευασία των πυρομαχικών μεγάλου διαμετρήματος, των φυσιγγίων 20 mm και των ναρκών. Έως το 1974 η ΠΥΡΚΑΛ ήταν η μοναδική πολεμική βιομηχανία της χώρας. Ας σημειωθεί δε ότι, όταν το Πυριτιδοποιείο του Αιγάλεω έκλεισε το 1974, πολλά από τα μηχανήματά του μεταφέρθηκαν στα εργοστάσια της ΠΥΡΚΑΛ στην Ελευσίνα και στο Λαύριο.

Το συγκρότημα της Ελευσίνας, ύστερα από 80 χρόνια λειτουργίας, συγκεντρώνει ποικίλα χαρακτηριστικά που το καθιστούν μνημείο βιομηχανικής κληρονομιάς όχι μόνο για την πόλη της Ελευσίνας, αλλά και για ολόκληρη τη χώρα:

- Συνολικά το συγκρότημα αποτελείται από περίπου 134 κτήρια (συνεργεία, αποθήκες, καταφύγια, γραφεία κ.ά.), ορισμένα από τα οποία κατασκευάστηκαν κατά τον Μεσοπόλεμο και συνιστούν ιδιαίτερα δείγματα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής της περιόδου. Ωστόσο, ενδιαφέρον παρουσιάζουν και κτήρια που ανεγέρθηκαν μεταπολεμικά.
- Στις εγκαταστάσεις εντοπίζεται σημαντικός μηχανολογικός εξοπλισμός, που διασώζει την τεχνολογία κατασκευής πολεμικού υλικού.
- Αρχαιακό υλικό είναι διάσπαρτο στα κτήρια του συγκροτήματος.

Επιπρόσθετα, η ΠΥΡΚΑΛ Ελευσίνας συγκεντρώνει πολλές παράλληλες και τεμνόμενες ιστορίες:

- την ιστορία συγκρότησης της σύγχρονης πόλης της Ελευσίνας, με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της,
- την ιστορία της οικονομικής και βιομηχανικής δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή,
- την ιστορία της εργασίας: ο χώρος είναι ταυτισμένος με δύσκολες και επικίνδυνες εργασιακές συνθήκες (συχνά εργατικά ατυχήματα – και θανατηφόρα),
- την ιστορία των συλλογικοτήτων και των κοινωνικών αγώνων.

Τα προαναφερθέντα συνιστούν ένα ιδιαίτερο ιστορικό σύνολο, μοναδικό στο είδος του στη χώρα μας, καθώς συνδέονται με την πρώτη και επί δεκαετίες μοναδική πολεμική βιομηχανία του τόπου. Απαιτείται πλήρης καταγραφή, τεκμηρίωση και αξιολόγηση των κτηρίων, των κατασκευών και του μηχανολογικού εξοπλισμού, με παράλληλη συγκέντρωση και διάσωση του αρχαιακού υλικού. Το Ελληνικό Τμήμα TICCIH μπορεί να συνδράμει σε αυτό το έργο με την τεχνογνωσία του.

Το Ελληνικό Τμήμα TICCIH εκτιμά ότι τα βιομηχανικά αυτά κατάλοιπα θα εμπλουτίσουν τη βιομηχανική κληρονομιά της Ελευσίνας, μπορούν δε να μετατραπούν σε ισχυρά και ελκυστικά τοπόσημα ενσωματώνοντας ταυτόχρονα τη μνήμη και τα τεκμήρια της ιστορίας του χώρου, ενώ ταυτόχρονα είναι δυνατόν να ενταχθούν σε ένα σχέδιο ανάπτυξης του χώρου με πολλαπλά οφέλη για την πόλη και εν όψει της ανακήρυξης της Ελευσίνας ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2021.

Με βάση όλα τα παραπάνω, απευθύνουμε έκκληση για την προστασία αυτής της μοναδικής τεχνικής κληρονομιάς, η οποία περιλαμβάνει κατάλοιπα μίας μακράς ιστορικής περιόδου, και την ανάδειξη της ΠΥΡΚΑΛ Ελευσίνας σε βιομηχανικό μνημείο και ιστορικό τόπο.

Με εκτίμηση,

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Η Γενική Γραμματέας

Μαρία Μπαλοδήμου

Η Πρόεδρος

Μαρία Μαυροειδή

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:

1. Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων
Πλατεία Καρύτση 10, 105 61 Αθήνα
Τηλ.: 210 3231312, Fax: 210 3220754, E-mail: grksnm@culture.gr
2. Κυρία Αμαλία Ανδρουλιδάκη, Γενική Διευθύντρια Αναστήλωσης, Μουσείων και Τεχνικών Έργων
Πλατεία Καρύτση 10, 105 61 Αθήνα
Τηλ.: 210 3242206, Fax: 210 3233237, E-mail: aandroulidaki@culture.gr
3. Κύριο Αλέξανδρο Ξενάκη, Διευθυντή Προστασίας και Αναστήλωσης Νεωτέρων και Σύγχρονων Μνημείων
Γ' Σεπτεμβρίου 42 & Πολυτεχνείου, 104 33 Αθήνα
Τηλ.: 210 5219000, Fax: 210 3226549, E-mail: axenakis@culture.gr
4. Κυρία Άννα Σιγανίδου, Προϊσταμένη Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας και Κυκλάδων
Κλεψύδρας 1 & Λυσίου, 105 55 Αθήνα
Τηλ.: 210 3253059, Fax: 210 3232547, E-mail: asiganidou@culture.gr
5. Κυρία Ελένη Μαΐστρου, Πρόεδρο Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού
Τριπόδων 28, 105 58 Αθήνα
Τηλ.: 210 3225245, Fax: 210 3225240, E-mail: elmais@central.ntua.gr
6. Κυρία Ειρήνη Γρατσία, Συντονίστρια Monumenta
Ελ. Βενιζέλου 25-27, 143 43 Νέα Χαλκηδόνα
Τηλ. & Fax: 210 2583891, E-mail: info@monumenta.org
7. Ελληνικό Τμήμα ICOMOS
Πειραιώς 73, 105 53 Αθήνα
Τηλ.: 210 3244821, E-mail: icomoshellenic@gmail.com
8. Κύριο Χρήστο Χρηστάκη, Ecoeleusis
E-mail: ecoeleusis@gmail.com